

بررسی تأثیر ساختار مالکیت بر افشای مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت با رویکرد فراتحلیل

محمدجواد زارع بهنمیری^۱ ©

دانشیار گروه حسابداری، دانشکده علوم اقتصادی و اداری، دانشگاه قم، قم، ایران

نرگس سرلک

دانشیار گروه حسابداری، دانشکده علوم اقتصادی و اداری، دانشگاه قم، قم، ایران

فاطمه اویسی نیک

کارشناسی ارشد گروه حسابداری، دانشکده علوم اقتصادی و اداری، دانشگاه قم، قم، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۳ تیر ۱۴۰۲؛ تاریخ پذیرش: ۲۵ دی ۱۴۰۲)

هدف از اجرای پژوهش حاضر، مرور سیستماتیک تأثیر ساختار مالکیت بر افشای مسئولیت پذیری اجتماعی با استفاده از روش فراتحلیل می باشد. در این راستا، از مجلات داخلی ارائه شده در لیست وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و مجلات خارجی ارائه شده در لیست پایگاه های جی سی آر و اسکوپوس استفاده شده است. در نهایت طبق پروتکل فراتحلیل با بررسی و کنار گذاشتن مقالات نامرتبط ۵۵ پژوهش شامل ۱۲ پژوهش داخلی تا سال ۱۴۰۰ و ۴۳ پژوهش خارجی طی سال های ۲۰۰۲ تا ۲۰۲۱ جمع آوری گردید. جهت دستیابی به هدف پژوهش از تکنیک لیپسی و ویلسون و برای بررسی ناهمگنی مطالعات از آزمون Q کوکران و مجذورا استفاده شده است. در صورتی که خطای اندازه گیری آزمون ناهمگنی کمتر از ۰/۰۵ باشد از مدل اثرات تصادفی استفاده می شود؛ لذا برای بیشتر متغیرهای پژوهش از این مدل استفاده شده است. با توجه به شاخص اندازه اثر، یافته های پژوهش حاکی از تأثیر مثبت مالکیت دولتی، مالکیت خارجی و مالکیت سهامداران نهادی بلندمدت بر افشای مسئولیت پذیری اجتماعی و تأثیر منفی تمرکز مالکیت، مالکیت مدیران اجرایی و مالکیت سهامداران نهادی کوتاه مدت بر افشای مسئولیت پذیری اجتماعی می باشد. یافته های این پژوهش با شناسایی معیارهای اثرگذار حاکمیت شرکتی خارجی به قانون گذاران و تمامی ذینفعان در جهت بهبود و تقویت مسئولیت پذیری اجتماعی کمک می نماید.

واژه های کلیدی: افشای مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت، حاکمیت شرکتی، ساختار مالکیت، فراتحلیل.

¹ mj.zare@qom.ac.ir

مقدمه

بر اساس تئوری مشروعیت^۱ شرط اساسی برای بقای یک شرکت، هماهنگی بین نظام ارزشی شرکت و نظام ارزشی جامعه‌ای است که در آن فعالیت می‌کند؛ از اینرو بقای بلندمدت شرکت به موفقیت در برآورده کردن استانداردها و انتظارات اجتماعی بستگی دارد [۳۵]. مسئولیت‌پذیری اجتماعی رابطه بین جامعه و شرکت‌هاست، در اینجا است که کسب و کارها خود را در مقابل نتایج عملیات شرکت در برابر جامعه مسئول می‌دانند [۲۵]. شرکت‌ها با مشارکت در فعالیت‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی به دنبال تحقق انتظارات ذینفعان می‌باشند. آنها در فعالیت‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی درگیر می‌شوند با تصور اینکه چنین فعالیت‌هایی مزایای پیش‌بینی شده مانند ارزش بلندمدت برای شرکت به همراه دارد [۵۵]. شکل و میزان افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی به تصمیمات و خصوصیات مدیریت وابسته است و قوانین و مجازات‌های دقیقی در صورت عدم اجرای مسئولیت‌پذیری اجتماعی توسط شرکت‌ها وجود ندارد؛ لذا، حاکمیت شرکتی^۲ شامل مجموعه قوانین و رویه‌هایی است که به دنبال دستیابی به شفافیت بیشتر و افشای قابل اعتماد است و مبنایی برای پذیرش و بهبود مشارکت شرکت‌ها در مسئولیت‌پذیری اجتماعی محسوب می‌شود [۳۵]. یکی از موضوعات با اهمیت و مکانیسم‌های کلیدی حاکمیت شرکتی، ساختار مالکیت است. ساختار مالکیت به این معنی است که چه اشخاص حقیقی و حقوقی بر تصمیم‌گیری‌های مهم شرکت تأثیرگذار می‌باشند و سهامداران شامل چه افرادی هستند و کدام یک از آنها کنترل شرکت را در دست دارند [۲۲]. از آنجا که بین مدیریت و مالکیت تضاد منافع وجود دارد، مدیران به بهینه نمودن ثروت و منافع شخصی خود تمایل دارند که همین امر منجر به سرمایه‌گذاری در پروژه‌هایی می‌شود که منافع کوتاه‌مدت در پی دارد؛ لذا توجهی به منافع بلندمدت سهامداران (مانند مسئولیت‌پذیری اجتماعی) ندارند [۷]. بنابراین به راهکار و ابزاری نیاز است که منجر به حذف یا کاهش مشکلات نمایندگی شود [۲] و تعیین نوع ساختار مالکیت و ترکیب سهامداران شرکت یک ابزار کنترلی و اعمال حکمرانی در شرکت‌هاست [۲۲] و باعث می‌شود رفتار فرصت‌طلبانه مدیران عالی کاهش یابد و از طریق کیفیت نظارت و هم‌سویی انگیزه‌ها، مدیران ارشد را تحت فشار قرار می‌دهد تا استراتژی مسئولیت اجتماعی را اجرا و افشا کنند. بنابراین، سازوکارهای حاکمیت شرکتی از جمله ساختار مالکیت را می‌توان به عنوان یک ابزار مشروعیت در برابر مطالبات ذینفعان، در مورد قابلیت اطمینان از انجام فعالیت‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی طبقه‌بندی کرد [۵۸]. با توجه به اهمیت و جایگاه این موضوع، مطالعات مختلفی به بررسی رابطه ساختار مالکیت و افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی پرداخته‌اند که نتایج ناسازگاری در میان آنها وجود دارد. برای مثال، در برخی از پژوهش‌ها رابطه مثبت مالکیت نهادی و افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی گزارش شده است [۳۰، ۱۶]، برخی از یافته‌ها نیز ارتباط منفی میان آنها را نشان می‌دهد [۲۴، ۵۵] و تعدادی از پژوهشگران نیز دریافته‌اند که ارتباط معناداری بین آنها وجود ندارد [۲۷، ۵۷، ۲۰، ۲۱، ۹، ۱۷، ۱۵]. با

¹ Legitimacy Theory

² Corporate Governance

توجه به مطالب مذکور هدف از این پژوهش بررسی رابطه ساختار مالکیت با افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی با استفاده از رویکرد فراتحلیل^۱ است.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

امروزه شرکت‌ها نسبت به جامعه پاسخگوتر شده‌اند و علاوه بر جنبه‌های مالی و اقتصادی که شرکت‌ها به آن علاقه‌مند هستند، باید تأثیر آنها بر محیط زیست و گروه‌های اجتماعی کلیدی را هم در نظر گرفت. در نتیجه مسئولیت‌پذیری اجتماعی به یک استراتژی مهم برای شرکت‌ها تبدیل شده است [۲۸]. گزارش مسئولیت‌پذیری اجتماعی شامل ارتباطات محیطی، خدمات و محصولات، ایمنی و کیفیت، منابع انسانی و اقدامات کسب‌وکار برای مشارکت در فعالیتهای اجتماعی و اقتصادی است که به طرف‌های ذینفع ارائه می‌گردد [۲۵]. از مهمترین تئوری‌های این بحث می‌توان به تئوری‌های ذینفعان^۲، نمایندگی^۳ و مشروعیت اشاره کرد. بر اساس تئوری ذینفعان، نادیده گرفتن منافع سهامداران منجر به تحریف وجهه عمومی شرکت می‌شود و شرکت ملزم به پاسخگویی به ذینفعان می‌باشد [۳۵]. هم حاکمیت شرکتی و هم مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر اساس مفهوم پاسخگویی شکل گرفته‌اند و پاسخگویی بهتر منجر به رضایت ذینفعان می‌شود و رضایت ذینفعان با افشای هر چه بهتر و با کیفیت‌تر موارد مربوط به مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها جلب می‌شود. بر اساس نظریه مشروعیت از شرکت‌ها انتظار می‌رود که در چارچوب ارزش‌های اجتماعی حرکت کنند و شرط بقای شرکت‌ها، انجام عملیات و فعالیت آنها در چارچوب هنجارها و ارزش‌های جامعه می‌باشد. بنابراین سازوکارهای نظام راهبری که شامل مجموعه‌ای از قواعد ناظر بر هدایت، کنترل و نظارت شرکت‌هاست موجب بهبود ایفای مسئولیت‌پذیری اجتماعی می‌شود [۲۳]. بر اساس تئوری نمایندگی، جدایی مدیریت از مالکیت منجر به تضاد منافع میان آنها می‌گردد و حاکمیت شرکتی قوی با نظارت مؤثر بر مدیران، فرصت‌طلبی آنها را کاهش داده و منجر به کاهش مسائل نمایندگی و افزایش شفافیت اطلاعات می‌گردد و از طریق ایجاد انگیزه در پرسنل شرکت منجر به دستیابی به اهداف بلندمدت می‌گردد [۱۰]. انگیزه مدیران نسبت به فعالیتهای مسئولیت‌پذیری اجتماعی ممکن است تحت تأثیر مواردی مانند خط‌مشی‌های دولت، شیوه‌های سیاسی، قواعد مذاکره و قدرت چانه‌زنی، فرهنگ مصرف و انتظارات اجتماعی قرار گیرد [۵۵] و ممکن است مدیران اقدامات فرصت‌طلبانه خود را از طریق افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی پنهان کنند [۴]؛ لذا حاکمیت شرکتی از منافع سهامداران محافظت می‌کند و نقش کلیدی در حفظ و توسعه پایدار یک شرکت [۵۱] و پاسخگویی آن در رابطه با افشای مسائل اجتماعی ایفا می‌کند [۴۷]. یکی از موضوعات با اهمیت راهبرد شرکتی، ساختار مالکیت است که به دلیل تحت تأثیر قرار دادن انگیزه مدیران تأثیر مهمی بر کارایی شرکت دارد [۲۱]. در این پژوهش ۵۵ مطالعه تجربی در زمینه بررسی تأثیر ساختار مالکیت بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی

¹ Meta-Analysis

² Stakeholder Theory

³ Agency Theory

شرکت با رویکرد فراتحلیل، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. در ادامه به بررسی مبانی نظری و پیشینه تجربی متغیرهای ساختار مالکیت پرداخته می‌شود.

تمرکز مالکیت

وجود تعداد زیادی از سهامداران کوچک موجب ساختار مالکیت پراکنده و سیستم کنترل نامتمرکز می‌گردد و وجود تعداد کمی از سهامداران عمده موجب ساختار مالکیت و سیستم کنترل متمرکز می‌گردد [۳]. تمرکز مالکیت، موجب ایجاد تعارض بین سهامداران اکثریت و اقلیت و همچنین موجب تعارض میان سهامداران و مدیران شرکت می‌گردد [۱۵]؛ در واقع در ساختار متمرکز مالکیت ممکن است به دلیل نظارت افراطی و دخالت سهامداران بر کار مدیران، مدیران فعالیت کمتری انجام دهند و موجب تضاد منافع بین مدیران و سهامداران عمده گردد و از سوی دیگر ممکن است منافع سهامداران خرد به دلیل هم‌سویی انتظارات سهامداران عمده با منافع مدیران، به دلیل قدرت بیشتر سهامداران عمده، نادیده گرفته شود [۲۱]. پژوهش‌های انجام شده نشان می‌دهد که تمرکز مالکیت بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت تاثیر منفی می‌گذارد [۳۴، ۴۳، ۵۶، ۱۷]؛ با این وجود، تعدادی از پژوهش‌ها نشان دادند که بین تمرکز مالکیت و افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی ارتباط معناداری وجود ندارد [۴۹، ۳، ۲۱، ۱۵، ۸]؛ همچنین، بهار مقدم و همکاران [۵] دریافتند که بین آنها ارتباط مثبتی وجود دارد.

مالکیت دولتی

سرمایه‌گذاری موسسات دولتی در سهام شرکت‌ها را مالکیت دولتی می‌نامند [۳]. هدف دولت از نظارت بر شرکت‌ها فقط کسب سود نیست بلکه ارائه خدمات و تسهیلات عمومی، ایجاد شغل، حفظ ثبات اجتماعی و دستیابی به توسعه هماهنگ در میان جامعه، اقتصاد و محیط زیست از دیگر اهداف دولت است. بنابراین ویژگی‌های خاص شرکت‌های دولتی این بنگاه‌ها را ملزم به انجام مسئولیت اجتماعی بیشتری می‌کند که احتمال افشای اطلاعات مسئولیت‌پذیری اجتماعی را افزایش می‌دهد [۴۵]. پژوهش‌های متعددی نیز این ارتباط مثبت را نشان می‌دهد [۴۹، ۴۳، ۴۰، ۵۰، ۲۱، ۳]؛ با این وجود اشفاق و روی [۲۷] و صبحی و محمدزاده [۱۵] عدم ارتباط بین مالکیت دولتی و افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی را گزارش نموده‌اند و همچنین کوردیرو و همکاران [۳۲] دریافتند که ارتباط منفی بین آنها وجود دارد.

مالکیت اقلیت

به درصد سهام متعلق به سهامداران ناشناس مالکیت اقلیت گفته می‌شود. انتشار بیشتر در مالکیت باعث افزایش تعداد سهامداران می‌شود که منجر به نیازهای اطلاعاتی بیشتر آنان نیز می‌گردد و طبق نظریه دینفعان هرچه تعداد دینفعان در یک سازمان بیشتر باشد، انتظار می‌رود نیازهای اطلاعاتی آنها بیشتر برآورده شود. در نتیجه انتشار مالکیت یک شاخص مهم از گزارش داوطلبانه مرتبط با مسئولیت‌پذیری اجتماعی در نظر گرفته می‌شود [۴۸]. نتایج پژوهش کیلیک و همکاران [۴۱] تاثیر مثبت مالکیت اقلیت بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی را نشان می‌دهد؛ با این وجود متوسزاک و همکاران [۴۸] در پژوهشی عدم معناداری آنها را گزارش نموده‌اند.

مالکیت خارجی

تقاضای سهامداران در مورد افشا در گزارش‌های سالانه ممکن است تحت تأثیر ملیت آنها قرار گیرد مانند سهامداران خارجی، و این تقاضا با داشتن نسبت بیشتری از سهام عادی افزایش می‌یابد [۲۷]. بر اساس نظریه نمایندگی، فاصله جغرافیایی که سهامداران خارجی را از مدیریت شرکت‌ها جدا می‌کند، می‌تواند به نوعی مدیریت شرکت را وادار کند که گزارش بیشتری در مورد اقدامات مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت افشا کند که موجب کاهش عدم تقارن اطلاعاتی می‌گردد [۲۵]. بسیاری از سرمایه‌گذاران خارجی از جمله کسب‌وکارهای چندملیتی، ارزش‌های متفاوت و دانش گسترده‌تری به دلیل قرار گرفتن در بازارهای خارجی دارند و چنین سرمایه‌گذارانی از افزایش انتظارات در قبال مسئولیت‌پذیری اجتماعی کسب‌وکارها آگاه خواهند بود [۲۴]. پژوهشگران متعددی این رابطه مثبت را نشان داده‌اند [۳۸، ۵۳، ۴۰، ۵۰]؛ با این وجود عده‌ای از پژوهشگران به نتایج متناقضی دست یافتند، مانند نتایج پژوهش‌های ادل و همکاران [۲۵] و ابوقدان و سووایدان [۲۴] که عدم معناداری بین مالکیت خارجی و افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی را نشان داده‌اند.

مالکیت مدیریت

مالکیت مدیریت نشان‌دهنده درصد سهام در اختیار مدیران است [۴۷]. با توجه به تئوری نمایندگی در صورتی که مدیران شرکت سهام و مالکیت داشته باشند، تلاش می‌کنند تا منافع خود را با منافع صاحبان شرکت هماهنگ کنند؛ از اینرو از مدیران انتظار می‌رود که اقداماتی را انجام دهند که ارزش شرکت و ثروت سهامداران افزایش یابد که در نتیجه ثروت خودشان نیز افزایش می‌یابد و چنین اقداماتی در گزارش‌هایی که باعث بهبود تصویر شرکت می‌شود به نمایش گذاشته می‌شود. از سوی دیگر عده‌ای معتقدند که ممکن است مدیران شرکت سرمایه‌گذاری زیادی را در جهت مسئولیت‌پذیری اجتماعی متمرکز نکنند زیرا هزینه‌های آن در طول زمان می‌تواند بیشتر از مزایای آن باشد [۲۵]. با توجه به مبانی نظری، برخی از پژوهش‌ها تأثیر منفی مالکیت مدیریت بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی را نشان داده‌اند [۴۰، ۵۷]، برخی نیز عدم معناداری آنها را گزارش نموده‌اند [۳۹، ۱۴] و برخی نیز مانند پژوهش اسکو و کاردگر [۲] رابطه مثبت آنها را نشان داده است.

مالکیت مدیران اجرایی

به درصد سهام نگهداری شده توسط مدیران اجرایی، مالکیت مدیران اجرایی گفته می‌شود. زمانی که مدیران اجرایی سهام قابل توجهی در اختیار دارند به دلیل تضاد کمتر بین مدیریت و مالکیت، فشار کمتری بر مدیران برای ارائه اطلاعات شرکتی وارد می‌شود و مدیران این شرکت‌ها سرمایه‌گذاری زیادی برای مسئولیت‌پذیری اجتماعی انجام نمی‌دهند [۲۶]؛ پژوهش‌های محمد غزالی [۴۹] و او و همکاران [۵۴] نیز ارتباط منفی بین مالکیت مدیران اجرایی و افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی را نشان می‌دهد.

مالکیت بلوکی

به دارندگان سهام عمده در شرکت‌ها سهامداران بلوکی می‌گویند [۸]. از آنجایی که در مالکیت بلوکی تعارضات نمایندگی کاهش می‌یابد، تقاضای کمتری برای افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی از سوی ذینفعان قدرتمند وجود دارد و از نظر مشروعیت، نیاز به پاسخگویی عمومی کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد چرا که در ساختار مالکیت متمرکز منافع سایر ذینفعان خارجی محدود و قدرت کمتری دارند [۵۲]. نتیم و سوباروین [۵۲] در پژوهشی تاثیر منفی مالکیت بلوکی بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی را دریافتند. از سوی دیگر، نتایج پژوهش حاجیه‌ها و شاکری [۸] نشان‌دهنده تاثیر مثبت مالکیت بلوکی بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی است.

مالکیت نهادی

سرمایه‌گذاران نهادی به نمایندگی از دیگران پول آنها را سرمایه‌گذاری می‌کنند [۱۵]. سرمایه‌گذاران نهادی مانند صندوق‌های بازنشستگی، شرکت‌های بیمه و بانک‌ها خدمات اعتباری را ارائه می‌دهند که مشخصه قابل توجه آن عدم تقارن اطلاعاتی بین سرمایه‌گذاران نهادی و مشتریان آن است؛ لذا سرمایه‌گذاری در مشاغل دارای مسئولیت‌پذیری اجتماعی یکی از راه‌های آن است که سرمایه‌گذاران نهادی به مشتریان بالقوه خود سیگنال دهند که این سرمایه‌گذار نهادی قابل اعتماد و مسئولیت‌پذیر است و از این طریق خدمات خود را متمایز کنند [۵۳]. البته از سوی دیگر شک و تردید زیادی وجود دارد که آیا فعالیت‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی نتیجه خوبی برای رتبه‌بندی شرکت خواهد داشت یا نه؟ [۵۵] بنابراین پژوهش‌های انجام شده ارتباط مثبت بین سهامداران نهادی و افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی را نشان می‌دهد [۳، ۵۳]؛ همچنین برخی از پژوهش‌ها ارتباط منفی میان آنها را گزارش نموده‌اند [۲۴، ۵۵].

سرمایه‌گذاران نهادی با ویژگی‌های متفاوتی که دارند، تحلیل متفاوتی از هزینه و فایده دارند؛ سرمایه‌گذاران نهادی بلندمدت برای مسئولیت‌پذیری اجتماعی ارزش قائل هستند زیرا ذاتاً بلندمدت محور هستند. افق‌های بلندمدت سرمایه‌گذاران نهادی، سرمایه‌پایداری را فراهم می‌کند به طوری که شرکت‌ها می‌توانند فعالیت‌های رقابتی استراتژیکی که در بلندمدت مفید هستند را اتخاذ کنند بدون این‌که فشارهایی را از سوی معامله‌گران فعال بابت عملکردهای کوتاه‌مدت متحمل شوند [۲۹]. پژوهش‌های انجام شده تاثیر مثبت مالکیت نهادی بلندمدت بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی را نشان می‌دهد [۴۲، ۳۷، ۱۱]. سرمایه‌گذاران نهادی کوتاه‌مدت بیشتر علاقه‌مند به رسیدن به هدف سود سه ماهه و سایر عملکردهای کوتاه‌مدت هستند [۲۹]. در حالی که سرمایه‌گذاری در مسئولیت‌اجتماعی یک تصمیم بلندمدت است و نیازمند زمان می‌باشد [۳]. لذا انجام فعالیت‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی با توجه به انگیزه نظارتی سرمایه‌گذاران نهادی کوتاه‌مدت به جای یک سرمایه‌گذاری بیشتر هزینه لحاظ می‌شود [۱۱]. نتایج پژوهش‌های انجام شده نیز این رابطه منفی را تایید می‌کند [۳۷، ۱۱].

مالکیت بانکها

در سیستم‌های بازارمحور، نظارت بر مدیریت شرکت توسط یک بازار سرمایه کارا و تاثیرگذار انجام می‌گردد و بانکها در این کشورها قدرت اقتصادهای بانک محور را ندارند؛ در حالی که در اقتصادهای بانک محور، بانکها علاوه بر جمع‌آوری وجوه نقش مهمی در تجهیز و تخصیص منابع، اعمال نظارت بر شرکتها، تامین مالی شرکتها و مدیریت ریسک ایفا می‌کنند [۳]. لذا بانکها به عنوان ناظرانی که به آنها تفویض اختیار صورت گرفته است، در نظر گرفته می‌شوند که تاثیر مثبتی بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت دارد [۳۳]. نتایج پژوهش برزگر و همکاران [۳] تاثیر مثبت مالکیت بانک بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی را نشان می‌دهد با این وجود پژوهش دم و شولتز [۳۴] رابطه منفی میان آنها را نشان می‌دهد.

مالکیت خانوادگی

هنگامی که اعضای بنیان‌گذار خانواده در سطح بالایی از سمت مدیریتی فعالیت می‌کنند و کنترل بخش زیادی از سهام شرکتها را در اختیار دارند یا به عنوان عضوی از هیئت‌مدیره مشارکت دارند به آن مالکیت خانوادگی اطلاق می‌شود [۴۶]. تئوری ثروت اجتماعی-عاطفی نیز نشان می‌دهد که شرکت‌های خانوادگی از نظر اجتماعی مسئولیت‌پذیر بوده و به دنبال اهدافی مانند کنترل و نفوذ بر بنگاه‌ها، حفظ سرمایه اجتماعی و غیره هستند و مشارکت در مسئولیت‌پذیری اجتماعی با ایجاد تصویر و اثرات مثبت می‌تواند به شرکت‌های خانوادگی در رسیدن به این اهداف کمک کند [۶۰]. پژوهش‌هایی نیز ارتباط مثبت بین مالکیت خانوادگی و افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی را نشان داده‌اند [۵۹، ۴۶، ۶۰، ۱۶]. از سوی دیگر یافته‌های کابزا گارسیا و همکاران [۲۸] و القول و همکاران [۳۶] نیز ارتباط منفی بین مالکیت خانوادگی و افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی را گزارش کرده است.

سوالات پژوهش

بر اساس مبانی تئوریک و پیشینه تحقیق، سوالات پژوهش حاضر به صورت ذیل مطرح می‌شود:

۱. کدام یک از عوامل ساختار مالکیت بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت تاثیرگذار هستند؟
۲. هر یک از آنها چه تاثیری بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت دارند؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف توسعه‌ای- کاربردی و از لحاظ ماهیت و روش توصیفی فراتحلیلی می‌باشد. در پژوهش فراتحلیل ابتدا باید موضوعی انتخاب شود که مورد بحث و مناقشه می‌باشد و نتایج حاصل از آنها ناسازگاری و تناقض را نشان می‌دهد. در مرحله بعد پژوهشگر باید مطالعات مرتبط با موضوع مورد بررسی را جمع‌آوری کند که این مطالعات نماینده یک جامعه آماری کلی می‌باشد [۱۸]. برای انجام این پژوهش از مجلات داخلی ارائه شده در لیست وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و مجلات خارجی ارائه شده در لیست پایگاه‌های جی‌سی‌آر^۱ و اسکوپوس^۲ استفاده گردیده است. کلیه مقالات انجام شده پیرامون

¹ Journal Citation Reports

² Scopus

موضوع پژوهش حاضر که دربردارنده کلیدواژه‌هایی همچون افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی، حاکمیت شرکتی، ساختار مالکیت و سایر موارد مرتبط بودند تا سال ۱۴۰۰ برای مقالات داخلی و طی سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۲۱ برای مقالات خارجی مورد بررسی قرار گرفتند. با توجه به اینکه تمرکز این پژوهش بر روی تاثیر ساختار مالکیت بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی می‌باشد، لذا معیارهای زیر پروتکل فراتحلیل برای انتخاب مطالعات منفرد را تشکیل می‌دهد:

- متن کامل مقاله قابل دست‌یابی باشد.
 - سازوکارهای ساختار مالکیت، باید به صورت متغیرهای جداگانه و قابل شناسایی باشد.
 - متغیر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی، به عنوان متغیر وابسته پژوهش باشد.
 - مقاله یک مطالعه تجربی است که شامل یک رگرسیون یا یک تجزیه و تحلیل همبستگی است.
- بر اساس پروتکل فراتحلیل و پس از حذف مقالاتی که اطلاعات کافی برای محاسبه اندازه اثر نداشتند در نهایت ۵۵ پژوهش شامل ۱۲ پژوهش داخلی و ۴۳ پژوهش خارجی شناسایی و جمع‌آوری شدند. ابزار گردآوری اطلاعات در این مرحله یک فرم کدگذاری می‌باشد که قبل از جمع‌آوری داده‌ها توسط پژوهشگر آماده می‌گردد. در این فرم اطلاعات عمومی از جمله نام نویسندگان، عنوان پژوهشی، سال انتشار، نام مجله و همچنین اطلاعات مربوط به متغیرهای پژوهش مانند حجم نمونه، خطای اندازه‌گیری، تی استیودنت و سایر داده‌های آماری جمع‌آوری می‌گردد [۱۲، ۱۳]. بعد از جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار **CMa۲**^۱ (نرم افزار جامع فراتحلیل نسخه دو) و وارد کردن داده‌ها در قسمت ضریب همبستگی، اندازه اثر محاسبه می‌شود. اندازه اثر (میزان همبستگی دو متغیر) میزان تغییر متغیر وابسته به دلیل اثر متغیر مستقل بر آن می‌باشد. هدف نهایی استفاده از اندازه اثر همگن کردن نتایج آماری پژوهش‌ها در یک مقیاس عددی اثربخش می‌باشد تا امکان مقایسه یافته‌های آماری پژوهش‌های مختلف ایجاد شود. در روش فراتحلیل از شاخص اندازه اثر برای همگن‌سازی نتایج استفاده می‌شود که معمولاً از شاخص همبستگی (r) اندازه اثر استفاده می‌شود. در این پژوهش نیز از این شاخص استفاده شده است [۱].
- برای تبدیل آماره‌های t, x^2, F, Z و $p\text{-value}$ جمع‌آوری شده از مطالعات به اندازه اثر از فرمول‌های زیر بهره خواهیم برد [۴۴].

$$ES = \frac{t}{\sqrt{t^2 + df}} \quad (۱)$$

$$ES = \sqrt{\frac{x^2}{n}} \quad (۲)$$

$$ES = \frac{\sqrt{F}}{\sqrt{F + n_1 + n_2 - 2}} \quad (۳)$$

$$ES = \sqrt{\frac{Z}{S}} \quad (۴)$$

^۱ Comprehensive Meta Analysis V2

ES اندازه اثر، **t** مقدار آماره آزمون **t**، **df** درجه آزادی و **n** تعداد مشاهدات در هر گروه، **x** مقدار آماره آزمون کای دو، **F** مقدار آماره آزمون **F** و **z** مقدار آماره آزمون **z** می‌باشد.

در مرحله بعد در صورتی که توزیع ضرایب همبستگی نرمال باشد میانگین اندازه اثر محاسبه می‌شود، اما معمولاً با توجه به عدم نرمال بودن اندازه اثرها بر اساس فرمول زیر به **z** فیشر تبدیل می‌گردد.

$$ES_{Zr} = \quad (5)$$

$$0.5 \log_e \left[\frac{1+ES}{1-ES} \right]$$

سپس با استفاده از فرمول زیر میانگین اندازه اثر محاسبه می‌شود.

$$\overline{ES} = \frac{\sum(W+ES)}{\sum w} \quad (6)$$

در این فرمول، **w** معکوس واریانس اندازه اثر می‌باشد که برابر با **n-۳** است.

سپس برای تفسیر نتایج، میانگین اندازه اثر **Zr** را با استفاده از فرمول زیر به شکل اولیه برمی‌گردانیم.

$$es = \frac{e^{2\overline{ES}_{Zr}-1}}{e^{2\overline{ES}_{Zr}+1}} \quad (7)$$

لازم به ذکر است که قبل از ترکیب اندازه اثرها باید همگنی آنها بررسی شود. در صورت همگن بودن اندازه اثرها با یکدیگر تلفیق می‌شوند؛ در غیر این صورت، مطالعات بر اساس متغیرهای کلیدی که احتمال می‌رود واریانس اندازه اثرهای جمعیت ناشی از آنها باشد به زیرگروه‌هایی تقسیم می‌گردد. این روش تا جایی ادامه می‌یابد که مطالعات درون طبقات متجانس باشند و هیچ واریانسی از اندازه اثر تبیین نشده باقی نمانده باشد [۱۹]. در آخرین گام پژوهشگر نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها را با تئوری‌های موجود مورد بررسی قرار می‌دهد که آیا با یکدیگر تطبیق دارند یا خیر [۱۸].

یافته‌های پژوهش

توصیف تحقیقات انجام شده بر اساس سال انتشار

در نگاره ۱ پژوهش‌های داخلی و خارجی بر اساس سال انتشار آنها در مجلات، دسته‌بندی و بر اساس فراوانی و درصد فراوانی بیان شده‌اند. بازه زمانی این پژوهش تا ۱۴۰۰ برای مقالات داخلی و برای مقالات خارجی طی سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۲۱ می‌باشد. تا سال ۱۳۹۱ برای مقالات داخلی و طی سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۴ برای مقالات خارجی، مقاله‌ای که مرتبط با موضوع و طبق معیارهای این پژوهش باشد، یافت نشد. بیشترین پژوهش‌های داخلی در سال ۱۳۹۵ و ۱۳۹۹ با فراوانی ۳۵ درصد و بیشترین پژوهش‌های خارجی در سال ۲۰۱۹ با فراوانی ۲۵/۵۲ درصد به بررسی تأثیر ساختار مالکیت بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی پرداخته‌اند.

نگاره ۱. پژوهش‌های داخلی و خارجی بر اساس سال انتشار

خارجی			داخلی		
درصد فراوانی	فراوانی	سال انتشار	درصد فراوانی	فراوانی	سال انتشار
۲/۳۲	۱	۲۰۰۵	۸/۳۳	۱	۱۳۹۲
۲/۳۲	۱	۲۰۰۷	۸/۳۳	۱	۱۳۹۳
۲/۳۲	۱	۲۰۱۰	۲۵	۳	۱۳۹۵
۴/۶۴	۲	۲۰۱۱	۸/۳۳	۱	۱۳۹۶
۲/۳۲	۱	۲۰۱۲	۸/۳۳	۱	۱۳۹۷
۹/۲۸	۴	۲۰۱۳	۸/۳۳	۱	۱۳۹۸
۶/۹۸	۳	۲۰۱۵	۲۵	۳	۱۳۹۹
۹/۲۸	۴	۲۰۱۶	۸/۳۳	۱	۱۴۰۰
۹/۲۸	۴	۲۰۱۷			
۶/۹۶	۳	۲۰۱۸			
۲۵/۵۸	۱۱	۲۰۱۹			
۴/۶۴	۲	۲۰۲۰			
۱۳/۹۵	۶	۲۰۲۱			
۱۰۰	۴۳	مجموع	۱۰۰	۱۲	مجموع

توصیف فراوانی متغیرهای مستقل جهت انجام فراتحلیل

در نگاره ۲ فراوانی هر یک از متغیرهای ساختار مالکیت به عنوان متغیر مستقل، بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی به عنوان متغیر وابسته در پژوهش‌های بررسی شده بیان شده است. یافته‌های جدول ۲ نشان می‌دهد که مالکیت نهادی با ۳۳ مورد و مالکیت بانکها با ۴ مورد دارای بیشترین و کمترین تعداد فراوانی در بین مجموع پژوهش‌های داخلی و خارجی هستند.

نگاره ۲. فراوانی متغیرهای مستقل

نام متغیر	فراوانی مقالات خارجی	فراوانی مقالات داخلی	فراوانی مقالات خارجی و داخلی
تمرکز مالکیت	۲۵	۷	۳۲
مالکیت دولتی	۲۰	۳	۲۳
مالکیت اقلیت	۵	۰	۵
مالکیت خارجی	۱۳	۰	۱۳
مالکیت مدیریت	۱۱	۲	۱۳

مالکیت مدیران اجرایی	۶	۰	۶
مالکیت بلوکی	۵	۱	۶
مالکیت نهادی	۲۴	۹	۳۳
مالکیت نهادی بلندمدت	۹	۱	۱۰
مالکیت نهادی کوتاه مدت	۹	۱	۱۰
مالکیت بانکها	۳	۱	۴
مالکیت خانوادگی	۱۹	۱	۲۰

پاسخ به سوالات پژوهش

در نگاره ۳ نتایج حاصل از انجام فراتحلیل مجموع مطالعاتی که به بررسی تأثیر ساختار مالکیت بر افشای مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت پرداخته‌اند، ارائه شده است.

نگاره ۳. نتایج فراتحلیل تأثیر ساختار مالکیت بر افشای مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت

نتایج آزمون	مدل	میانگین وزنی اندازه اثر	فاصله اطمینان ۰/۹۵		آزمون فرض صفر		آزمون ناهمگنی	
			حد پایین	حد بالا	آماره Z	سطح معناداری	آماره Q	آماره I ^۲ معناداری
نتایج فراتحلیل متغیر مستقل تمرکز مالکیت	اثرهای ثابت	-۰/۰۴۲	-۰/۰۵۱	-۰/۰۳۳	-۸/۹۱۷	۰/۰۰۰	۳۸۹/۱۸۶	۹۲/۰۳۵
	اثرهای تصادفی	-۰/۰۸۳	-۰/۱۲۴	-۰/۰۴۰	-۳/۸۳۸	۰/۰۰۰		
نتایج فراتحلیل متغیر مستقل مالکیت دولتی	اثرهای ثابت	۰/۰۵۵	۰/۰۳۴	۰/۰۷۶	۵/۱۸۱	۰/۰۰۰	۱۲۵/۹۸۴	۸۲/۵۳۷
	اثرهای تصادفی	۰/۰۹۳	۰/۰۳۹	۰/۱۴۶	۳/۳۶۱	۰/۰۰۱		
نتایج فراتحلیل متغیر مستقل مالکیت اقلیت	اثرهای ثابت	-۰/۰۴۱	-۰/۰۹۰	۰/۰۰۸	-۱/۶۵۶	۰/۰۹۸	۱۶/۲۹۹	۷۵/۴۵۸
	اثرهای تصادفی	۰/۰۱۱	-۰/۱۰۰	۰/۱۲۱	۰/۱۸۶	۰/۸۵۳		
نتایج فراتحلیل	اثرهای ثابت	۰/۱۲۱	۰/۰۸۸	۰/۱۵۵	۷/۰۵۲	۰/۰۰۰		

۰/۰۰۴	۵۸/۹۳۲	۲۹/۲۲۰	۰/۰۰۰	۳/۸۹۷	۰/۱۶۴	۰/۰۵۵	۰/۱۱۰	اثرهای تصادفی	متغیر مستقل مالکیت خارجی
۰/۰۰۰	۸۸/۹۷۳	۱۰۸/۸۲۵	۰/۰۰۰	-۵/۰۸۱	-۰/۰۱۲	-۰/۰۲۷	-۰/۰۱۹	اثرهای ثابت	نتایج فراتحلیل
			۰/۳۹۷	-۰/۸۴۷	۰/۰۱۵	-۰/۰۳۸	-۰/۰۱۱	اثرهای تصادفی	متغیر مستقل مالکیت مدیریت
۰/۴۶۶	۰/۰۰۰	۴/۶۰۳	۰/۰۰۰	-۵/۲۸۰	-۰/۱۰۱	-۰/۲۱۸	-۰/۱۶۱	اثرهای ثابت	نتایج فراتحلیل
			۰/۰۰۰	-۵/۲۸۰	-۰/۱۰۱	-۰/۲۱۸	-۰/۱۶۱	اثرهای تصادفی	متغیر مستقل مالکیت مدیران اجرایی
۰/۰۰۰	۸۲/۴۴۷	۲۸/۴۸۶	۰/۰۱۷	۲/۳۹۵	۰/۰۳۷	۰/۰۰۳	۰/۰۱۵	اثرهای ثابت	نتایج فراتحلیل
			۰/۷۸۹	۰/۲۶۷	۰/۰۵۰	-۰/۰۳۸	۰/۰۰۶	اثرهای تصادفی	متغیر مستقل مالکیت بلوکی
۰/۰۰۰	۹۵/۹۳۲	۷۸۶/۶۴۷	۰/۰۰۱	۳/۲۸۶	۰/۰۱۰	۰/۰۰۳	۰/۰۰۷	اثرهای ثابت	نتایج فراتحلیل
			۰/۸۱۳	۰/۲۳۷	۰/۰۲۶	-۰/۰۲۰	۰/۰۰۳	اثرهای تصادفی	متغیر مستقل مالکیت نهادی
۰/۱۶۶	۳۰/۴۲۳	۱۲/۹۳۵	۰/۰۰۰	۹/۴۵۶	۰/۰۲۹	۰/۰۱۹	۰/۰۲۴	اثرهای ثابت	نتایج فراتحلیل
			۰/۰۰۰	۷/۹۵۷	۰/۰۳۲	۰/۰۱۹	۰/۰۲۵	اثرهای تصادفی	متغیر مستقل مالکیت نهادی بلندمدت
۰/۱۱۴	۳۶/۷۶۷	۱۴/۲۳۳	۰/۰۰۰	-۱۲/۲۲۳	-۰/۰۲۴	-۰/۰۳۳	-۰/۰۲۸	اثرهای ثابت	نتایج فراتحلیل
			۰/۰۰۰	-۹/۰۰۱	-۰/۰۲۱	-۰/۰۳۳	-۰/۰۳۷	اثرهای تصادفی	متغیر مستقل مالکیت نهادی کوتاه مدت
۰/۰۰۱	۸۱/۴۶۳	۱۶/۱۸۴	۰/۰۰۵	۲/۷۸۶	۰/۱۰۱	۰/۰۱۸	۰/۰۵۹	اثرهای ثابت	نتایج فراتحلیل
			۰/۲۰۲	۱/۲۷۵	۰/۱۷۱	-۰/۰۳۷	۰/۰۶۸	اثرهای تصادفی	متغیر مستقل مالکیت بانکها

۰/۰۰۰	۹۱/۳۴۷	۲۱۹/۵۶۸	۰/۰۰۱	۳/۴۳۲	۰/۰۳۰	۰/۰۰۸	۰/۰۱۹	اثرهای ثابت	نتایج فراتحلیل
			۰/۳۰۶	۱/۰۲۴	۰/۰۶۱	-۰/۰۱۹	۰/۰۲۱	اثرهای تصادفی	متغیر مستقل مالکیت خانوادگی

برای بررسی ناهمگنی مطالعات از آزمون **Q** کوکران و مجذور **I** استفاده شده است. فرض **H** در آزمون **Q** کوکران همگنی مطالعات و فرضیه **H_۱** ناهمگنی مطالعات را نشان می‌دهد. مقدار بالای **Q** (مقدار پایین **p-value**) نشان می‌دهد که فرض صفر همگنی مطالعات رد می‌شود. حساسیت پایین آزمون کوکران موجب گردید تا از **آزمون مجذور I** نیز استفاده شود. مقادیر ۰/۲۵، ۵۰٪ و ۷۵٪ در این آزمون سطح ناهمگنی کم، متوسط و زیاد را نشان می‌دهد [۶]. لذا برای متغیرهای مالکیت مدیران اجرایی، مالکیت نهادی بلندمدت و مالکیت نهادی کوتاه‌مدت از اطلاعات مربوط به اثرهای ثابت و برای سایر متغیرها از اطلاعات مربوط به اثرهای تصادفی استفاده شده است. نتایج حاصل از ترکیب اندازه اثرهای مطالعات منفرد در غالب اندازه اثر متوسط ارائه شده است. با استفاده از اندازه اثر متوسط، آماره **Z** و سطح معناداری رابطه‌ی میان متغیرهای پژوهشی مشخص می‌گردد. در صورتی که سطح معناداری در آزمون فرض صفر کمتر از ۵ درصد باشد، ارتباط معناداری میان متغیرهای پژوهش وجود دارد. علامت مثبت اندازه اثر و آماره **Z** نشان می‌دهد که متغیرهای مالکیت دولتی، مالکیت خارجی و مالکیت نهادی بلندمدت تأثیر مثبتی بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی دارند، علامت منفی اندازه اثر متوسط و آماره **Z** نشان می‌دهد که متغیرهای تمرکز مالکیت، مالکیت مدیران اجرایی و مالکیت نهادی کوتاه‌مدت تأثیر منفی بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی دارند و با توجه به اینکه سطح معناداری در آزمون فرض صفر بیشتر از ۵ درصد می‌باشد، لذا متغیرهای مالکیت اقلیت، مالکیت مدیریت، مالکیت بلوکی، مالکیت نهادی، مالکیت بانکها و مالکیت خانوادگی تأثیری بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی ندارند.

در ادامه نتایج حاصل از انجام فراتحلیل برای متغیرهای تمرکز مالکیت، مالکیت دولتی و مالکیت نهادی به تفکیک نوع مطالعه (داخلی و خارجی) در نگاره ۴ ارائه شده است.

نگاره ۴. نتایج فراتحلیل تأثیر ساختار مالکیت بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت به

تفکیک نوع مطالعه

نتایج آزمون	مدل	نوع مطالعه	میانگین وزنی اندازه اثر	فاصله اطمینان ۰/۹۵		آزمون فرض صفر			آزمون ناهمگنی		
				حد بالا	حد بالا	اماره Z	سطح معناداری	اماره q	اماره I ^۲	سطح معناداری	
نتایج فراتحلیل	اثرهای ثابت	خارجی	-۰/۰۲۸	-۰/۰۴۸	-۰/۰۲۸	-۷/۷۱۶	۰/۰۰۰	۳۲۱/۸۸۳	۹۲/۵۴۴	۰/۰۰۰	متغیر مستقل
	اثرهای تصادفی		-۰/۰۹۶	-۰/۱۴۴	-۰/۰۴۸	-۳/۸۸۳	۰/۰۰۰				
تمرکز مالکیت	اثرهای ثابت	داخلی	-۰/۰۷۷	-۰/۱۰۶	-۰/۰۴۷	-۵/۰۹۰	۰/۰۰۰	۶۱/۳۶۵	۹۰/۲۲۲	۰/۰۰۰	

			۰/۴۶۵	-۰/۷۳۱	۰/۰۶۲	-۰/۱۳۶	-۰/۰۳۷		اثرهای تصادفی	
۰/۰۰۰	۸۱/۱۰۲	۱۰۰/۵۳۹	۰/۰۰۰	۳/۶۸۶	۰/۰۶۶	۰/۰۲۰	۰/۰۴۳	خارجی	اثرهای ثابت	نتایج فرا تحلیل متغیر
			۰/۰۰۵	۲/۸۳۷	۰/۱۳۹	۰/۰۲۶	۰/۰۸۳		اثرهای تصادفی	
۰/۰۰۰	۸۹/۵۱۱	۱۹/۰۶۷	۰/۰۰۰	۴/۴۳۱	۰/۱۶۵	۰/۰۶۴	۰/۱۱۵	داخلی	اثرهای ثابت	مستقل مالکیت دولتی
			۰/۰۸۰	۱/۷۴۹	۰/۳۳۲	-۰/۰۲۰	۰/۱۶۱		اثرهای تصادفی	
۰/۰۰۰	۹۷/۰۰۶	۷۶۸/۲۱۷	۰/۰۰۶	۲/۷۴۰	۰/۰۰۹	۰/۰۰۲	۰/۰۰۵	خارجی	اثرهای ثابت	نتایج فرا تحلیل متغیر
			۰/۴۲۹	-۰/۷۹۰	۰/۰۱۶	-۰/۰۳۷	-۰/۰۱۱		اثرهای تصادفی	
۰/۴۲۱	۱/۶۳۶	۸/۱۳۳	۰/۰۰۰	۳/۶۸۶	۰/۰۷۱	۰/۰۲۲	۰/۰۴۶	داخلی	اثرهای ثابت	مستقل مالکیت نهادی
			۰/۰۰۰	۳/۶۴۷	۰/۰۷۱	۰/۰۲۱	۰/۰۴۶		اثرهای تصادفی	

نتایج آزمون فراتحلیل اثرگذاری منفی تمرکز مالکیت در پژوهش‌های خارجی و عدم اثرگذاری این متغیر بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی را در پژوهش‌های داخلی نشان می‌دهد. نتایج اثرگذاری مثبت مالکیت دولتی در پژوهش‌های خارجی و عدم اثرگذاری مالکیت دولتی بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت را در پژوهش‌های داخلی نشان می‌دهد. همچنین نتایج نشان‌دهنده عدم اثرگذاری مالکیت نهادی بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت در پژوهش‌های خارجی و اثرگذاری مثبت مالکیت نهادی بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر تاثیر ساختار مالکیت از مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت را با استفاده از رویکرد فراتحلیل بررسی نموده است. در جهت پاسخ به سوالات مطرح شده، داده‌های متغیرهای مستخرج از مطالعات گذشته به وسیله آزمون‌های آماری در رویکرد فراتحلیل، مورد آزمون قرار گرفتند که نتایج به شرح زیر می‌باشد:

مقدار آماره (۳/۸۳۸-) و احتمال (۰/۰۰۰) نشان می‌دهد رابطه منفی و معناداری بین تمرکز مالکیت و افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی وجود دارد. در ساختار مالکیت متمرکز، وجود تعداد کمی از سهامداران عمده موجب می‌شود تا آنها از منابع شرکت در جهت منافع خود استفاده نمایند و به دلیل فشار آنها، سرمایه‌گذاری در فعالیت‌هایی همچون مسئولیت‌پذیری اجتماعی به دلیل هزینه‌های بالای آن محدود می‌باشد. لذا با نتایج پژوهش‌های دم و شولتز [۳۴]، لی و همکاران [۴۳]، سکین هالاک و همکاران [۵۶] و قادرزاده و همکاران [۱۷] مطابقت دارد.

مقدار آماره (۳/۳۶۱) و احتمال (۰/۰۰۱) نشان می‌دهد مالکیت دولتی بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت اثر مثبت و معناداری دارد. با توجه به اینکه مالکان دولتی به دنبال اهدافی همچون حفظ ثبات اجتماعی و دست‌یابی به توسعه هماهنگ میان جامعه، اقتصاد و محیط زیست می‌باشند، بنابراین انتظار

می‌رود که نسبت به مشارکت در فعالیت‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی مسئولانه‌تر رفتار کنند. نتیجه به دست آمده منطبق با یافته‌های محمد غزالی [۴۹]، لی و همکاران [۴۳]، خان و همکاران [۴۰]، متکین و سابرامانیام [۵۰]، ملکیان و همکاران [۲۱] و برزگر و همکاران [۳] می‌باشد.

مقدار آماره (۰/۱۸۶) و احتمال (۰/۸۵۳) نشان می‌دهد بین مالکیت اقلیت و افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت ارتباط معناداری وجود ندارد. به عبارت دیگر حضور یا عدم حضور سهامداران اقلیت بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی و افشای آن تأثیری ندارد که با نتیجه حاصل از پژوهش متوسزاک و همکاران [۴۸] انطباق دارد.

مقدار آماره (۳/۸۹۷) و احتمال (۰/۰۰۰) نشان می‌دهد مالکیت خارجی بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت اثر مثبت و معناداری دارد. سهامداران خارجی به دلیل آگاهی از افزایش انتظارات ذینفعان در قبال مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت‌ها و درجهت کاهش عدم تقارن اطلاعاتی به دلیل سرمایه‌گذاری در یک کشور خارجی اهمیت بیشتری برای افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت قائل می‌باشند. یافته‌های پژوهش‌های حنیفه و کوک [۳۸]، اوه و همکاران [۵۳]، خان و همکاران [۴۰] و متکین و سابرامانیام [۵۰] نیز نتایج پژوهش ما را تایید می‌کند.

مقدار آماره (-۰/۸۴۷) و احتمال (۰/۳۹۷) نشان می‌دهد بین مالکیت مدیران و افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت ارتباط معناداری وجود ندارد. پژوهش‌های جو و هارجوتو [۳۹] و زینالی و همکاران [۱۴] نیز نشان می‌دهد که سهام مدیران در شرکت‌ها بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت تأثیری ندارد.

مقدار آماره (-۵/۲۸۰) و احتمال (۰/۰۰۰) نشان می‌دهد بین مالکیت مدیران اجرایی و افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت اثر منفی و معناداری وجود دارد. هنگامی که درصد سهام نگهداری شده توسط مدیران اجرایی یا به عبارتی مالکیت داخلی افزایش می‌یابد، آنان کنترل و نفوذ بیشتری بر شرکت خواهند داشت که منجر به تثبیت اهداف و جایگاه آنان می‌گردد؛ لذا تضاد کمتر میان اهداف مدیران و مالکان موجب فشار کمتر در جهت افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی می‌گردد که این یافته منطبق با نتایج پژوهش محمد غزالی [۴۹] و اوه و همکاران [۵۴] می‌باشد.

مقدار آماره (۰/۲۶۷) و احتمال (۰/۷۸۹) نشان می‌دهد بین مالکیت بلوکی و افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت ارتباط معناداری وجود ندارد. نتایج پژوهش کافی و همکاران [۳۱] نیز مطابق با یافته‌های ما می‌باشد.

مقدار آماره (۰/۲۳۷) و احتمال (۰/۸۱۳) نشان می‌دهد بین مالکیت نهادی و افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت ارتباط معناداری وجود ندارد. سهامداران نهادی مانند صندوق‌های بازنشستگی، شرکت‌های بیمه و بانک‌ها که به نمایندگی از دیگران پول آنها را سرمایه‌گذاری می‌کنند، ارتباط معناداری با افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی ندارند که با نتایج پژوهش‌های اشفق و روی [۲۷]، الله و همکاران [۵۷]، مران جوری و علی‌خانی [۲۰]، ملکیان و همکاران [۲۱]، حسینی و حقیقت [۹]، قادرزاده و همکاران [۱۷] و صبوچی و محمدزاده [۱۵] مطابقت دارد.

مقدار آماره (۹/۴۵۶) و احتمال (۰/۰۰۰) نشان می‌دهد بین مالکیت نهادی بلندمدت و افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی ارتباط معنادار و مثبتی وجود دارد. افزایش میزان سهام و دوره مالکیت سهامداران نهادی موجب می‌شود که سرمایه‌پایداری فراهم شود که سرمایه‌گذاران نهادی بدون نگرانی از بابت فشار از سوی سایر ذینفعان بابت عملکردهای کوتاه‌مدت، در فعالیتهای استراتژیکی مانند مسئولیت‌پذیری اجتماعی سرمایه‌گذاری کنند. نتایج پژوهش‌های کیم و همکاران [۴۲]، گلوسنر [۳۷] و رهنمای رودپشتی و زندی [۱۱] نیز این ارتباط مثبت و معنادار را تایید می‌کند.

مقدار آماره (۱۲/۲۲۳-) و احتمال (۰/۰۰۰) نشان می‌دهد بین مالکیت نهادی کوتاه‌مدت و افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت ارتباط منفی و معناداری وجود دارد. سرمایه‌گذاران نهادی کوتاه‌مدت به دنبال اهداف کوتاه‌مدت بوده و منفعت‌طلب می‌باشند؛ لذا سرمایه‌گذاری و مشارکت در مسئولیت‌پذیری اجتماعی با توجه به انگیزه‌های سرمایه‌گذاری آنان یک هزینه محسوب می‌شود. نتایج پژوهش‌های گلوسنر [۳۷] و رهنمای رودپشتی و زندی [۱۱] نیز این ارتباط منفی را نشان می‌دهد.

مقدار آماره (۱/۲۷۵) و احتمال (۰/۲۰۲) نشان می‌دهد بین مالکیت بانک‌ها و افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت ارتباط معناداری وجود ندارد. نتایج پژوهش دم و شولتز [۳۳] نیز نشان می‌دهد که سهامداری بانک‌ها بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی تأثیری ندارد.

مقدار آماره (۱/۰۲۴) و احتمال (۰/۳۰۶) نشان می‌دهد بین مالکیت خانوادگی و افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی ارتباط معناداری وجود ندارد. نتایج پژوهش کوردیرو و همکاران [۳۲] نشان می‌دهد که شرکت‌های خانوادگی تأثیری بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی ندارند.

پیشنهادهای پژوهش

این پژوهش با برجسته کردن ارتباط ساختار مالکیت با مسئولیت‌پذیری اجتماعی، به ذینفعان داخلی و خارجی، موسسات حسابرسی، قانون‌گذاران و شرکت‌ها در جهت افزایش کیفیت مسئولیت‌پذیری اجتماعی به عنوان رابطه بین شرکت و جامعه کمک می‌نماید. با توجه به جایگاه و اهمیت مسئولیت‌پذیری اجتماعی لازم است استانداردهایی در جهت نظارت بهتر و اطمینان از اجرای قوانین مرتبط با مسئولیت‌پذیری اجتماعی توسط کمیته تدوین استاندارد حسابداری، تدوین گردد. با در نظر گرفتن اینکه افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی به ویژگی‌های هر شرکت مرتبط است و هر شرکت با شرکت دیگر در این زمینه متفاوت است، بنابراین ضروری است که بورس اوراق بهادار قوانین لازم و مرتبط با افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی را برای افزایش قابلیت مقایسه و ثبات رویه به شرکت‌ها ابلاغ نماید؛ همچنین در صورت اجتناب شرکت‌ها از انتشار گزارش مسئولیت‌پذیری اجتماعی باید ضمانت‌های اجرایی مناسبی پیش‌بینی و تدوین گردد. در این پژوهش به ارتباط معناداری بین مالکیت نهادی و مالکیت خانوادگی با افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی دست نیافتیم، به عنوان دوگروه بزرگ از سهامداران شرکت با توجه به جایگاه، قدرت و تأثیرگذاری آنان بر تصمیم‌گیری‌های شرکت باید نقش فعال‌تر و نظارت بیشتری در جهت اجرای مسئولیت‌پذیری اجتماعی داشته باشند تا از مزایای آن در جهت افزایش بازدهی خود استفاده کنند؛ زیرا مسئولیت‌پذیری اجتماعی به مثابه دارایی نامشهود برای شرکت است. با توجه به یافته‌های این پژوهش

سرمایه‌گذاران قبل از سرمایه‌گذاری به عوامل موثر (مالکیت دولتی، مالکیت خارجی و مالکیت نهادی بلند مدت) و تضعیف‌کننده (تمرکز مالکیت، مالکیت مدیران اجرایی و مالکیت نهادی کوتاه‌مدت) در ساختار مالکیت بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی توجه ویژه‌ای داشته باشند. پژوهش ما با شناسایی مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی خارجی به شرکت‌ها در جهت استقرار نظام حاکمیت شرکتی مناسب و آیین‌نامه‌های لازم یاری می‌رساند و با تقویت آن منجر به پاسخگویی مناسب در مقابل ذینفعان و رضایت آنان و همچنین بهبود افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد شرکت می‌گردد که در نهایت باعث علامت‌دهی مثبت به بازار و جذب بیشتر سرمایه‌گذاران می‌گردد؛ لذا برای شرکت‌هایی که مکانیزم‌های راهبری شرکتی را رعایت نمی‌کنند مقررات سخت‌گیرانه‌تری توسط بورس اوراق بهادار در نظر گرفته شود. همچنین نتایج پژوهش ما به موسسات رتبه‌بندی کمک می‌نماید تا شرکت‌های پذیرفته شده در بورس را با در نظر گرفتن مکانیزم‌های اثرگذار حاکمیت شرکتی از جمله ساختار مالکیت بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی، رتبه‌بندی نمایند؛ به عبارت دیگر کیفیت مسئولیت‌پذیری اجتماعی نیز از جمله عوامل موثر در رتبه‌بندی در نظر گرفته شود.

با در نظر گرفتن نقش بی‌بدیل فراتحلیل در گسترش دانش علمی، انجام مطالعات دیگر در زمینه عوامل موثر بر افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی ضروری است، چرا که کسب و کارها برای بقای خود باید اطمینان حاصل کنند که فعالیت‌های آنان از دید جامعه مشروع است؛ همچنین رفتار منصفانه، عدم تبعیض و فرصت‌های برابر برای کارکنان، احترام به حقوق بشر، ارائه خدمات و محصولات با کیفیت، کاهش مصرف انرژی و استفاده از منابع پاک و تجدیدپذیر از جمله مزایای مرتبط با سرمایه‌گذاری در مسئولیت‌پذیری اجتماعی است. پیشنهاد می‌گردد که در پژوهشی با رویکرد فراتحلیل به بررسی رابطه ساختار مالکیت بر هریک از ابعاد مسئولیت‌پذیری اجتماعی پرداخته شود و تأثیر متغیرهای تعدیل‌کننده نیز مورد بررسی و ارزیابی قرار گیرد.

فهرست منابع

۱. اکبری، زهرا، مهربان پور، محمدرضا، جهانگیرنیا، حسین و غلامی جمرانی، رضا. (۱۴۰۱). "فراتحلیل نسبت‌های بدهی و مدیریت‌سود در ایران". *تحقیقات حسابداری و حسابرسی*، انجمن حسابداری ایران، ۱۴(۵۶)، ۱۷۰-۱۵۳.
۲. اسکو، وحید و کاردگر، مجتبی. (۱۳۹۹). "بررسی تأثیر قدرت مدیرعامل بر افشای مسئولیت اجتماعی با تأکید بر اثر تعدیل‌گر ساختار هیئت مدیره". *رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری*، ۴(۵۰)، ۱۱۵-۱۲۸.
۳. برزگر، قدرت‌الله، اسکو، وحید و تاکر، رضا. (۱۳۹۵). "بررسی رابطه بین ساختار مالکیت و مسئولیت اجتماعی شرکتی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران". *بررسی‌های حسابداری*، ۳(۱۱)، ۴۴-۲۱.
۴. برزگر، قدرت‌الله، حسن نتاج کردی، محسن و ملکی، دنیا. (۱۳۹۸). "بررسی اثر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها". *بررسی حسابداری و حسابرسی*، ۲۶(۱)، ۳۸-۱۹.

۵. بهارمقدم، مهدی، صادقی، زین العابدین و صفرزاده، ساره. (۱۳۹۲). "بررسی رابطه مکانیزم های حاکمیت شرکت بر افشای مسئولیت اجتماعی شرکت ها". **فصلنامه حسابداری مالی**، ۵(۲۰)، ۹۰-۱۰۷.
۶. تحریری، آرش و افسای، اکرم. (۱۴۰۰). "فرا تحلیل عوامل موثر بر رفتار حسابرسان جهت پذیرش فناوری اطلاعات". **حسابداری ارزشی و رفتاری**، ۶(۱۱)، ۴۰-۱.
۷. جعفری پارچی، سوده. (۱۳۹۵). "اثر ساختار مالکیت بر رابطه بین مسئولیت اجتماعی شرکت و کیفیت سود در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران". پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اقتصادی و اداری دانشگاه مازندران.
۸. حاجیه، زهره و شاکری، عبدالرضا. (۱۳۹۸). "حاکمیت شرکتی، افشای مسئولیت اجتماعی و ارزش شرکت". **پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی**، ۱۱(۴۴)، ۱۹۲-۱۷۵.
۹. حسینی، سید علی و حقیقت، سرور. (۱۳۹۵). "رابطه بین حاکمیت شرکتی و تعهد به ایفای مسئولیت های اجتماعی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران". **حسابداری و منافع اجتماعی**، ۶(۴)، ۱۰۳-۱۲۸.
۱۰. دادبه، فاطمه و پهلوانی، علیرضا. (۱۴۰۰). "تأثیر حاکمیت شرکتی و ارتباطات سیاسی بر عدم تقارن اطلاعاتی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران". **چشم انداز حسابداری و مدیریت**، ۴(۴۲)، ۸۳-۶۱.
۱۱. رهنمای رودپشتی، فریدون و زندی، اناهیتا. (۱۳۹۹). "سرمایه گذاران نهادی بلندمدت و مسئولیت اجتماعی". **سیاست های مالی و اقتصادی**، ۸(۲۹)، ۲۱۵-۱۸۷.
۱۲. زارع بهنمیری، محمد جواد و حسنخانی، فاطمه. (۱۴۰۰). "ویژگی های موسسه حسابرسی و تأخیر ارائه گزارش حسابرسی با رویکرد فراتحلیل". **بررسی حسابداری و حسابرسی**، ۲۸(۴)، ۶۹۰-۶۶۴.
۱۳. زارع بهنمیری، محمد جواد و حسنخانی، فاطمه. (۱۴۰۱). "بررسی معیارهای پیچیدگی شرکت و تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی با رویکرد فراتحلیل". **دانش حسابداری**، ۱۳(۴)، ۱۶۱-۱۷۷.
۱۴. زینالی، مهدی، امیدوار، ناصر و مشهد عباسی، نکیسا. (۱۳۹۹). "تأثیر فرهنگ و حاکمیت شرکتی بر افشای مسئولیت اجتماعی". **چشم انداز حسابداری و مدیریت**، ۳(۳۷)، ۱۳۴-۱۱۹.
۱۵. صبوحی، نسترن و محمدزاده، امیر. (۱۳۹۷). "بررسی رابطه بین عملکرد اجتماعی، ساختار مالکیت و حاکمیت شرکتی". **دانش حسابداری مالی**، ۵(۱)، ۱۲۷-۱۵۱.
۱۶. فرهاد توسکی، امید و موسوی پور، سمیه. (۱۴۰۰). "بررسی تأثیر اجتناب مالیاتی و حاکمیت شرکتی بر مسئولیت اجتماعی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران". **چشم انداز حسابداری و مدیریت**، ۴(۵۴)، ۶۸-۵۵.
۱۷. قادرزاده، سیدکریم، کردستانی، غلامرضا و حقیقت، حمید. (۱۳۹۶). "شناسایی و رتبه بندی عوامل موثر بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت ها با رویکرد داده کاوی". **پژوهش های کاربردی در گزارشگری مالی**، ۶(۲)، ۴۶-۷.
۱۸. قربانی، شاهپور، شکری، اعظم، حسینی، سید حسین و همتی، بهرام. (۱۳۹۹). "تکنیک های فراتحلیل در پژوهش های حسابداری و حسابرسی". **دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت**، ۹(۳۴)، ۲۹۹-۳۱۱.

۱۹. مدیرکیاسرایی، پروانه، فغانی ماکرانی، خسرو و فاضلی، نقی. (۱۴۰۱). "فرا تحلیل بررسی تاثیر استقلال واحد حسابرسی داخلی بر عملکرد حسابرسی داخلی". *تحقیقات حسابداری و حسابرسی*، انجمن حسابداری ایران، ۱۴(۵۵)، ۲۱-۳۸.
۲۰. مران جوری، مهدی و علی خانی، رضیه. (۱۳۹۳). "افشای مسئولیت اجتماعی و راهبری شرکتی". *بررسی حسابداری و حسابرسی*، ۲۱(۳)، ۳۲۹-۳۴۸.
۲۱. ملکیان، اسفندیار، سلمانی، رسول و شهسواری، معصومه. (۱۳۹۵). "مطالعه رابطه بین مالکیت دولتی و نهادی با مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت ها (شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران)". *دانش سرمایه گذاری*، ۵(۱۷)، ۵۵-۷۴.
۲۲. موسوی، فاطمه و دستگیر، محسن. (۱۳۹۹). "تأثیر ساختار مالکیت بر اثربخشی کمیته حسابرسی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران". *چشم انداز حسابداری و مدیریت*، ۳(۳۰)، ۳۱-۱۲.
۲۳. مهربان پور، محمدرضا، کاظم پور، مرتضی و اسماعیل بیگی، فروغ. (۱۳۹۵). "تبیین رابطه متقابل بین مسئولیت پذیری اجتماعی و نظام راهبری شرکتی با استفاده از معادلات همزمان". *حسابداری سلامت*، ۵(۲)، ۱۱۲-۱۲۹.
24. bb . ' ' ' dnn, .. B., & uuddddnn, .. v2019). ooorrd c-mposooom, o ershpp srruuure nnd oorporeee sollll lppponsblttty dssooosur:: hte aase of Jo.dnn.. **Social Responsibility Journal**, 15(1), 28-46.
25. Adel, C., Hussain, M.M., Mohamed, E.K.A., & Basuony, (2019). IIs corporate governance relevant to the quality of corporate social responsibility dssooosure nnnrrge Europaan compnn||||| **International Journal of Accounting & Information Management**, 27(2), 301-332.
26. || mdd ,,,, .. (2013 . ooorporeee sollll lppponsblttty dis surss ovrr mmm vvdhnee from aa yyy.... **Managerial Auditing Journal**, 28(7), 647-676.
27. hhh fqq, .. , & . u55Z. (2019). vvvvssnnng hte rooooshpp beeeenn oo.poreee governance and corporate social and environmental disclosure practices in kkkssnnn. **Social Responsibility journal**, 15(1), 90-119.
28. Cabeza-García, L., Sacristán-Navarro, M., & Gómez-Ansón, .. (2017). mmmmyy nrvovmmnt nnd oorporeee sollll lpppon blttty dssooosur'". **Journal of Family Business Strategy**, 8(2), 109-122.
29. Chnng, .. , bbb ongo, J., & L,, .. (2021). eee ogrpphcc proxmmyy oong-term nrsuuuonall onn rrshpp nnd oorporeee sollll lppponsblttty.. **Review of Quantitative Finance and Accounting**, 56, 297-328.
30. Chung, C... , Cho, ,,,, Ryu, .. , Ryu, .. (201). "Insuuuonall boæk ho rrs nnd oorporeee sollll lppponsblttty.. **Asian Business & Management**, 18, 143-186.
31. Coffie, W., Aboagye-hhhrr,, ,,, & uu shh, .. (2018). ooorpo.eee sollll responsibility disclosures (CSRD), corporate governance and the degree of h unnnoonll ccvvssss Evdhnee from a devooong cconomy". **Journal of Accounting in Emerging Economies**, 8(1), 106-123.

32. Cordeiro, J.J., Galeazzo, A., Shaw, T.S., Veliyath, R., & Nandakumar, M.K. (2018). *wwwrrshpp* influences on corporate social responsibility in the Indian oonxxx.. **Asia Pacific Journal of Management**, 35, 1107–1136.
33. mmm L., & hhhonnn B. (20. 2). DDss ... rrshppTyp. aa rrrr for Corportt e oollll l ppponsblttty". **Corporate Governance: An International Review**, 20(3), 233-252.
34. Dam, L., & Scholtens, B. (2013). "Ownership Concentration and CSR Policy of Europaan uu nnnoonll Enrrrprss... **Journal of Business Ethics**, 118, 117–126.
35. Ebaid, I.E.-. (2022). ooorporeee govrrnnnee mcchnssms nnd oorporeee soaaa .ppp- blttty dssoosur:: vddnee fro. nn mrrr gnrg mrrktt". **Journal of Global Responsibility**.
36. El hh ou,, ,, uu edhmm, .. , Wnng, .. , & ooo k, C.C... (2016). mmmwyoonrol nnd oorporeee sollll lpppon-blttty.. **Journal of Banking & Finance**, 73, 131-146.
37. ooossnrr, .. (2019). IInvoos horoons, ong-term blockholders, and corporate sollll lppponsblttty.. **Journal of Banking & Finance**, 103, 78-97.
38. Haniffa, R.M., & Cooke, T.E. (2005). TThe mpatt of cuuue .. d oo.por... vn. een.. .. o&SSore eeeeeeennnn**Journal of Accounting and Public Policy**, 24(5), 391-430.
39. Jo, H., & Harjoto, (2011). ooorporeee oo vrrnnnee and mmmuuu: The Impcet of Corporeee oollll l ppponsblttty.. **Journal of Business Ethics**, 103, 351–383.
40. hh nn, .. , uu kkkk, .. B. & dddq, J. (2013). ooorporeee oo vrrnanee nnd Corporate Social Responsibility Disclosures: Evidence from an Emerging Eonomy.. **Journal of Business Ethics**, 114, 207. 223.
41. Kilic, M., Kuzey, C. & yy rr. .. 019. 5Amipi aa l mpha onn rrmooeee Pecce structure on Corporate Social Responsibility (CSR) reporting in the Turkish i nnk,, g ndrury.. **Corporate Governance**, 15(3), 357-374.
42. mmm. .. , mmm. .. , mmm. .. , & rrr k, .. (2019). ooo ong-term institutional nrvooos promoe oorporeee sollll lppponsblttty ccvvisss". **Journal of Banking & Finance**, 101, 256-269.
43. Li, D., Lin, H., & Yang, Y. w. (2016). .ooo ss hle skkkholdrrs – corporate social responsibility (CSR) relationship exist in emerging countries? Evidence from Chnn". **Social Responsibility Journal**, 12 (1), 147-166.
44. Lipsey, W., & Wilson, D. (2001). *Practical meta-analysis*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
45. Luu .. , & Zhang, C. (. 17). ooorporeee govrrnnnee, sollll lppponsblttty information disclosure, and enterprise value in Chnn". **Journal of Cleaner Production**, 142, 1075-1084.
46. Lopez-González, E., Martinez-Ferrero, J., & Garcia-ee aa, E. (2019). ooorporeee sollll lppponsblttty nn fmnlly frms: A oonnnngenyy approcch.. **Journal of Cleaner Production**, 211, 1044-1064.

47. Majumder, M.T.H., Akter, A., & Li, X. (2017). Corporate governance and corporate social disclosures: a meta-analysis. **International Journal of Accounting & Information Management**, 25(4), 434-458.
48. Ahsanullah, L., Roaans, E., & Ahsanullah, S. (2019). The impact of corporate governance characteristics on banks' corporate social responsibility disclosure from emerging economies. **Journal of Accounting in Emerging Economies**, 9(1), 75-102.
49. Mohd Ghazali, N.A. (2007). Corporate governance and corporate social responsibility disclosure: some empirical evidence. **Corporate Governance**, 7(3), 251-266.
50. Ukkari, B., & Ukkari, B. (2015). The impact of corporate social responsibility characteristics: Do they matter for corporate social responsibility disclosure of Indian companies? **Sustainability Accounting, Management and Policy Journal**, 6(2), 138-165.
51. Vavak, E., Nnoo, S., Oonaa, C., & Nnoo, C. (2022). The influence of corporate governance and corporate social responsibility on corporate performance: A Brazilian empirical study. **EuroMed Journal of Business**.
52. Mmri, S., & Oobroynn, T. (2013). Corporate governance and performance in socially responsible corporations: new empirical insights from a neo-institutional framework. **Corporate Governance and International Review**, 21(5), 468-494.
53. Hh, W., Chng, S., & Ahsanullah, S. (2011). The Effect of corporate social responsibility on corporate social responsibility disclosure: Empirical evidence from India. **Journal of Business Ethics**, 104, 283-297.
54. Oh, W., Ch., J., & Chng, S. (2017). The Effects of Insider and Institutional Ownership on Corporate Social Responsibility. **Journal of Business Ethics**, 146, 111-124.
55. Rashid, A. (2021). The impact of corporate governance on corporate social responsibility disclosure from Bangladesh. **Journal of Asia Business Studies**, 15(1), 153-173.
56. Sekin-Halac, D., Erdener-Acar, E., & Zengin-Karaibrahimoglu, Y. (2021). The impact of corporate social responsibility on corporate social responsibility disclosure: The perspective of the emerging markets. **European Management Journal**, 39(6), 695-709.
57. Hh, S., Ukkari, B., & Hh, S. (2017). Corporate governance and corporate social responsibility disclosure: An empirical study from India. **International Journal of Accounting & Information Management**, 27(2), 284-300.
58. Velte, P. (2021). Meta-analyses on Corporate Social Responsibility (CSR) and performance. **Management Review Quarterly**.
59. Uu, S., Nng, B.B., & Chung, M.M. (2020). Corporate social responsibility performance in family and non-family firms: The perspective of socio-emotional aspects. **Asian Business & Management**, 14(5), 383-412.
60. Zeng, T. (2021). Corporate social responsibility (CSR) and performance: An empirical study from China. **Social Responsibility Journal**, 17(5), 703-718.

Investigating the Effect of Ownership Structure on Corporate Social Responsibility Disclosure: Meta-Analysis Study

Mohammadjavad Zare Bahnamiri¹©

Associate Professor of Accounting, Faculty of Economics and Administrative Sciences, University of Qom, Qom, Iran

Narges Sarlak

Associate Professor of Accounting, Faculty of Economics and Administrative Sciences, University of Qom, Qom, Iran

Fatemeh Oveicy Nick

MSc in Accounting, Faculty of Economics and Administrative Sciences, University of Qom, Qom, Iran

(Received: July 04, 2023; Accepted: January 15, 2024)

The purpose of this study is to systematically review the impact of ownership structure on corporate social responsibility (CSR) disclosure using a meta-analysis approach. To this end, the research used domestic journals approved by the Ministry of Science, Research, and Technology, as well as international journals indexed in JCR and Scopus. Based on the meta-analysis protocol and after removing unrelated articles, 55 studies were selected: 12 Iranian studies published until 2021 and 43 international studies from 2002 to 2021.

The I^2 statistic were used to examine the heterogeneity among the studies. If the p-value in the heterogeneity test is less than 0.05, a random effects model is applied. The results show that government ownership, foreign ownership, and long-term institutional ownership positively influence CSR disclosure. In contrast, ownership concentration, executive ownership, and short-term institutional ownership have a negative effect. These results help regulators and stakeholders by highlighting key external corporate governance factors that can improve CSR practices.

The findings show that government ownership, foreign ownership, and long-term institutional ownership positively influence CSR disclosure. In contrast, ownership concentration, executive ownership, and short-term institutional ownership have a negative effect. These results help regulators and stakeholders by highlighting key external corporate governance factors that can improve CSR practices.

Keywords: Corporate Social Responsibility Disclosure, Corporate Governance, Ownership Structure, Meta-Analysis.

¹ mj.zare@qom.ac.ir © (Corresponding Author)